

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaajan taustaorganisaatio

Kunta [Lohja]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lain perustelut eivät kaikilta osin tue lain soveltamista. Osassa perusteluja laajempaa tulkintaa, mitä itse pykälässä kuvataan,

Ristiriitaisuutta ja epäselviä rajapintoja muuhun lainsäädäntöön nähden kuten:

- Sosiaalihuoltolaki ym: vammaisen henkilön perheenjäsenten palvelujen järjestäminen
- Varhaiskasvatuslaki: kuntouttava varhaiskasvatus
- Lastensuojelulaki: vammaisen lapsen sijoittaminen kodin ulkopuoliseen hoitoon

Miten palvelun suhteen välttämätön tarve määritellään?

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiluonnos ei sisällä vaikeavammaisuuden käsitettä. Käytännössä tämä tarkoittaa asiakasmäärän kasvua ja subjektiivisen palveluoikeuden kasvua. Suuri muutos voimassaolevaan lainsäädäntöön

nähdessä ja johtaa alkuvaiheessa ns. linjausten hakuun, mikä kuormittaa viranhaltijapäätöksiä tekeviä ja oletettavasti lisää merkittävästi oikaisuvaatimuksia ja valituksia.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Positiivista kehitysvammalain ja vammaispalvelulain yhdistyminen sekä tiettyjen asiakasryhmien (mielenterveysasiakkaat, nepsyasiakkaat, hengityshalvauspotilaat) aikaisempaa parempi pääsy palvelujen piiriin. Poikkeuksena vammaisen lapsen sijoittaminen (asuttaminen) kodin ulkopuolelle. Laki ei huomioi samassa laajuudessa lapsen etua ja oikeuksia kuin lastensuojelulaki.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisten henkilöiden osallisuuden vahvistamista tulee tarkastella laajemmassa perspektiivissä kuin vain vammaispalvelulain näkökulmasta. Esityksessä painottuvat vammaispalvelujen viimesijainen vastuu voi aiheuttaa sen, että muut toimijat jättävät esim. esteettömyyden vähemmälle huomiolle ja vastuu siirtyy vammaispalveluille

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Yksilöllisen tarpeen arviointi on haasteellista ja asiakkaalla on aina oma käsityksensä yksilöllisistä tarpeistaan ja oikeuksistaan.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Palvelujen myöntäminen tarveperusteisesti

2.

Ikääntymisrajoitus, jos sitä ei toteuteta kategorisesti kiinteään ikärajaan sidottuna

3.

Liikkumisen tuen monipuoliset palvelut

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Kuntouttava varhaiskasvatus.

Varhaiskasvatuksen nojalla voidaan jo nyt järjestää tehostetun tuen ja erityisen tuen varhaiskasvatus. Mitä enemmän kuntouttava varhaiskasvatus tarjoaa tukea kuin em järjestämistavat, ei ole konkreettisesti kuvattu kuten ei järjestämisvastuutakaan (vammaispalvelut vai varhaiskasvatus) Toteutuessaan asettaa lapset eriarvoiseen asemaan ja myös huoltajat asiakasmaksuvelvollisuuden suhteen. Kuntouttavan varhaiskasvatuksen maksuttomuus on myös siinä mielessä tarpeeton, että maksuun voi tarvittaessa hakea alennusta.

2.

Lasten sijoittaminen (asuttaminen) kodin ulkopuolelle

Vammaispalvelulaki ei turvaa riittävästi lapsen oikeuksia eikä huomioi lapsen etua vrt. lastensuojelulaki. Säännökset lapsen kuulemisesta, muutoksenhakuoikeus, oikeus omaan sosiaalityöntekijään ja tiettyyn määrään tukea jne.

3.

Erityisen tuen pykälä

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

KTS Kohdan 8 vastaukset

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Edellyttää terveydenhuollon osaamisen lisäystä vammaispalveluissa sekä perusterveydenhuollon osuuden selkiinnyttämistä.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiluonnos tuo vammaispalvelujen piiriin uusia asiakasryhmiä. Onko vaikutusta ennakoitu riittävästi henkilöstötarpeen ja kustannusten osalta?

Lähtökohtaisesti vammaispalvelulaki on toissijainen suhteessa muihin lakeihin. Laaja soveltamisala sisältää riskin, että vammaispalveluista tulee lähtökohtaisesti ensisijainen laki silloinkin, kun yleislait pystyisivät vastaamaan asiakkaan palvelutarpeeseen. Myös vammaispalvelulain mukaisten palvelujen maksuttomuus lisää painetta tähän suuntaan asiakkaiden taholta.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Erityisen tuen piiriin kuuluu laaja palvelukokonaisuus, palvelusisältöjä ei ole määritelty riittävällä tarkkuudella, joten säännösten toteuttaminen käytännössä tulee muodostumaan haasteelliseksi.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kasvattanee asiakasmäärää huomattavasti määrällisesti

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Varhaiskasvatuslaki erilaisine tukimuotoineen riittää turvaamaan vammaisen lapsen yksilöllisen varhaiskasvatuksen.

Jos varhaiskasvatus järjestetään vammaispalveluna, mikä taho on palvelun järjestäjä kunta vai hyvinvointialue? Jos kunta järjestää palvelun, muta hyvinvointialueella vammaispalveluissa tehdään päätös palvelun valmennuksellisuudesta, päättääkö hyvinvointialue tosiasiallisesti kunnan päätösvallan piiriin kuuluvasta asiakasmaksuasiasta ohi kunnan?

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Palvelun järjestämisen tekee haasteelliseksi se, jos kaikki henkilökohtaisen avun tuottamistavat pitää olla käytettävissä. Suurella osaa kunnista ei ole ollut käytössä järjestää palvelua kunnan omana toimintana.

Omaisien toiminta henkilökohtaisena avustajana voi sisältää riskin taloudellisen hyödyn painottumisena asiakkaan edun sijasta. Etenkin nuorten aikuisten itsenäisyyden tukemisen kannalta tilanne voi muodostua ongelmalliseksi.

Jos henkilökohtaisen avun piiriin sisältyy terveydenhuollon toimenpiteitä, muuttuuko suhde esim. kotihoitoon siten, että sieltä siirtyy kustannuksia vammaispalveluihin.

Jos voimavarapykälä poistuu, edellytys tahdon ilmauksesta madaltaa henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytystä oleellisesti.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Palvelun sisältö on jossain määrin epäselvä ja sitä tulisi selkeyttää. Koska kyseessä on palvelu, johon syntyy subjektiivinen oikeus, on tärkeää, että säädökset ovat selkeitä ja riittävän informatiivisia käytäntöön soveltamisen kannalta.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Tarvetta säätää omaksi palveluksi ei ole tarpeen. Osin päällekkäisyyttä suhteessa muihin palveluihin kuten omaishoidon tuki, tulkkipalvelu esimerkiksi

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Sisältyy pitkälti olemassa oleviin valmistelu- ja päätöksentekoprosesseihin ja tulisi kehittää osana sitä kokonaisuutta ei omana palveluna.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Perusteena mm erityishuoltopiirien purkautuminen ja ylipäättään monialaista hoitoa ja tukea tarvitsevien asiakkaiden tarvetta vastaavien palvelujen järjestäminen.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiluonnos ei ota kantaa mahdollisuudesta järjestää myös vammaisten henkilöiden asumista sosiaalihuoltolain mukaisin asumispalveluin.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Luo uuden haasteellisen rajapinnan lastensuojelun ja vammaispalvelujen kesken. Vaarana on sijoitusten ohjautuminen vammaispalveluihin tunnistamatta lastensuojelullisia perusteita, koska vammaispalvelulain mukainen sijoitus voidaan esim. huoltajien taholta kokea neutraalimmaksi.

Vammaispalvelulakiluonnos ei huomioi lapsen etua ja oikeuksia samassa laajuudessa kuin lastensuojelulaki ja asettaa näin kodin ulkopuolelle sijoitettavat lapset eriarvoiseen asemaan. Lastensuojelulaki sisältää määräyksiä myös lapsen omatyöntekijästä, mitä ei vammaispalvelulain luonnoksessa ole.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

Asiakkaiden yhdenvertaisuuden kannalta on merkityksellistä, että asiaa säädellään yhteisellä lainsäädännöllä eikä vammaperusteisesti.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tärkeää, että julkisen joukkoliikenteen ensisijaisuus todetaan.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumista tukevien palvelujen kustannuslaskelmissa ei ole riittävästi huomioitu palvelun toiminta-alueen laajentumista mm mökkimatkojen osalta.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Auton hankintatuesta ja auton antamisesta vammaisen käyttöön olisi tarkoituksenmukaista säätää yhtenä kokonaisuutena eli samassa pykälässä.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

Siirtymäsäännösten toimeenpano tulee olemaan haastavaa johtuen monista päällekkäisistä muutoksista kuten asiakastietojärjestelmien muutoksesta ja /tai päivittämisestä vastaamaan lakiluonnoksen edellyttämiä päätöstyyppejä ja palveluja ja sitä kautta myös kustannuspaikkarakenteeseen.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kun kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki pääosin kumoutuu, ei kehitysvammaisille tehdä enää erityishuolto-ohjelmia. Mikä on käytäntö siltä osin, kun noudatetaan voimaan jäävää lainsäädäntöä itsemääräämisoikeuden ja rajoituspäätösten osalta?

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit Ei, miten säätäisit maksun perusteista?

Lähtökohtaisesti pitäisi olla yhdenmukainen lastensuojelulain nojalla sijoitettavan lapsen asiakasmaksua ja tulojen perintää koskevien säädösten kanssa.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaispalvelulakiesitys johtaa voimaan tullessaan asiakasmäärän (uudet asiakasryhmät) ja siten myös subjektiivisen oikeuden piiriin kuuluvien palvelujen määrän merkittävään kasvuun. Lisäksi laki sisältää uusia palveluja. Lakiesitys sisältää myös sen suuntaisia säädöksiä kuten päätösten uusiminen, asiakkaan kuulemiseen ja ohjaukseen ja neuvontaan liittyen, jotka edellyttävät pysyvää henkilöstöresurssin lisäystä. Vaikka lakiesitys ei sisällä kategorista ikärajausta, ikääntymisrajausten säästövaikutukset on laskettu 65 vuoden ikärajan perusteella, mikä johtaa virheelliseen ja ylimitoitettuun säästöarvioon.

Lähtökohtaisesti vaikuttaa, että lakimuutoksen kustannusvaikutusten arvioinnissa ei ole riittävästi huomioitu edellä mainittuja asioita.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Lausunnon valmistelun osalta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnat ovat tehneet yhteistyötä ja Lohjan kaupungin lausumat ovat saman suuntaisia kuin esimerkiksi Espoon kaupungin

Ranta-Salonen Heli

